

CONSIDERAȚII PRIVIND REFLECTAREA OBIECTIVELOR REVOLUȚIEI DE LA 1848—1849 ÎN SATUL TRANSILVĂNEAN

Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania constituie un moment important atât pentru istoria românilor, cât și pentru cea a naționalităților conlocuitoare. Obiectivele generale europene se regăsesc în toate programele elaborate în cursul revoluției. Au existat însă și puncte de vedere divergente, mai ales între programele elaborate de români și cele elaborate de maghiari. De aceea, Revoluția de la 1848—1849 apare reliefată, în istoriografie, și sub aspectul unor puternice contradicții româno-maghiare¹.

Situația românilor transilvăneni impunea cu necesitate o afirmare a unor deziderate naționale, dar și sociale, în contextul evoluției generale a Transilvaniei în cadrul Imperiului habsburgic. O face Simion Bărnuțiu prin Proclamația din 12/24 martie 1848². Avram Iancu exprimă aceleași idei în discuțiile „canceliștilor” români cu cei maghiari, la Târgu-Mureș, la 13/25 martie³. Această luptă primește, cum bine se știe, conotații superioare în timpul Adunării Naționale de la Blaj, din 3/15—5/17 mai, reușindu-se, prin aplicarea acelor hotărâri, a respecta garanțiile unei vieți naționale libere. În același timp se creau premisele desființării iobăgiei⁴.

Ecourile acestei adunări, ale celor hotărâte la Blaj, nu întârzie să se simtă în rândul populației românești din Transilvania. Comitatul Hunedoara, cu o populație românească preponderentă, este un exemplu elocvent în acest sens. Preotul Lajos Lánky se adresează Prefecturii comitatului, la Deva, la 27 iunie, ca răspuns la adresa nr. 1473/20 iunie 1848. El aduce la cunoștință superiorilor săi că locuitorii comunei Toțești nu vor delega pe nimeni să participe la Adunarea Națională Maghiară, ce urma să se desfășoare la Pesta, motivând că doresc să respecte hotărârile Adunării de la Blaj⁵. Este o manifestare a voinței românești de afirmare a propriei identități și un protest față de proclamarea unirii Transilvaniei cu Ungaria, la 17/29 mai, chiar dacă în raport nu se pomenește în mod expres nimic în acest sens. Observația decurge în mod logic din succesiunea evenimentelor istorice. Toate aces-

¹ Alexandru Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, tom I, Viena, 1852, p. 224; A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. XII, București, f.a., p. 48.

² *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, pp. 120—121.

³ László Kövály, *Erdély története 1848—1849-ben*, Pesta, 1861, p. 54.

⁴ Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. I, Sibiu, 1904, pp. 330—332; Victor Cheres-teșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, București, 1966, pp. 400—532.

⁵ Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale (D.J.H.A.N.), fond Prefectura județului Hunedoara, dos. 1/1848, f. 32.

tea se datorează și discursului rostit de Simion Bărnuțiu în Catedrala de la Blaj, la 2/14 mai⁶.

În vara anului 1848 situația din Transilvania este incendiară. Curtea de la Viena, prin agenții săi, acreditează ideea că nobilii vor să reintroducă iobăgia împotriva dorinței împăratului. Toate acestea au determinat puternice agitații țărănești, atât în rândul locuitorilor români ai satelor, cât și în rândul celor maghiari. Cea de-a treia Adunare de la Blaj, desfășurată între 3/15—13/25 septembrie, are puternice conotații antif feudale, țărani cerând ștergerea totală a obligațiilor față de nobili⁷. Se pronunță împotrivirea față de unirea Transilvaniei cu Ungaria, singura autoritate de conducere recunoscută fiind cea a împăratului⁸. Consecința a fost înființarea a 15 legiuni române, pe ținuturi, conduse de câte un prefect și un viceprefect. Administrația românească devine o realitate în Transilvania în mai multe comitate⁹, printre care și Hunedoara.

La 29 noiembrie, Nicolae Petru, jurat comunal, raportează la Deva, lui Dimitrie Moldovan că în sate au fost puse „tisturi credincioase“ revoluției¹⁰.

Petru Dăncișor, comisar în Prefectura Hunedoara, a acționat în Țara Hațegului. La Râu Alb, în casa parohului Nicolae Popa, s-au adunat reprezentanți din satele plasei, „mai cu samă bătrâni și popi“, și l-au cunoscut pe Mărcuț, numit inspector. Apoi s-a deplasat în plasa Clopotiva, la Grădiște, unde au venit săteni și din Peștenița, Cârnești și Breazova. A fost instalat ca inspector același Mărcuț. Tot la Grădiște s-au adunat, la casa lui Gheorghe Mățoni, sătenii din Bucova, Bouțari și Zeicani, cunoscându-l ca inspector pe Mărcuț Popescu¹¹.

Nicolae Solomon, prefectul Legiunii a V-a Ulpia Traiana Hațeg, într-o scrisoare, datată 9 decembrie, adresată lui Demetriu Moldovan, îi recomandă ca viceprefect pe domnul Cazan, iar ca jurist licențiat pe domnul Ioan Ciuci¹².

Situația din comitat este adusă la cunoștința maghiarimii, la Cluj, de către „doi bistreni“, Ion Drerescu și al Caturului. Aceștia fac noaptea drumul, iar ziua ajung înapoi în Bistra. La 20 decembrie, tribunul Ioan Șuluțiu, un apropiat al lui Avram Iancu, îi scrie acestuia prezentându-i situația. Îl roagă ca aceștia, pomeniți mai sus, să fie prinși în flagrant pentru a se curma situația¹³.

⁶ Simion Bărnuțiu, *Românii și ungurii. Discurs rostit în catedrala Blajului la 2/14 mai 1848*. Introducere de G. Bogdan-Duică, 1924, p. 10.

⁷ Nicolae Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, București, 1915, pp. 142—143.

⁸ George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. II, Sibiu, 1890, pp. 248—249.

⁹ *Ibidem*, p. 314.

¹⁰ D.J.H.A.N., fond *Societatea de Istorie și Arheologie a comitatului Hunedoara*, Colecția de documente, dos. 5/1848, f. 4.

¹¹ *Ibidem*, f. 5—6.

¹² *Ibidem*, f. 7—8.

¹³ *Idem*, fond *Prefectura județului Hunedoara*, dos. 13/1848, f. 62—63.

Există, după cum reiese din documente, un riguros sistem de organizare a pazei sătești la Bulzești, Tomnatec, Grohot, Ribicioara, Uibăreșci, Ribița, Vaca, Junc, Blăjeni pe Criș, Stănița, Dupăpiatră¹⁴, Brad, Tărățel, Criștior, Luncoiul de Sus, Scroafa, Podele, Luncoiul de Jos, Mesteacăn, Ruda, Siasuri, Rovina, Bucureșci, Cureți¹⁵, Rîșculița, Tiu-lești, Basarabassa, Prăvăleni, Ociu, Ciungani, Căzănești, Vața de Sus, Vața de Jos, Brotuna, Târnavă, Strâmba, Steia¹⁶, Tomești, Poienari, Tiohești, Târnăvița, Obârșă, Dobroț, Leauț, Valea Mare, Baldovin, Bir-tin și Tătărești¹⁷.

Administrația românească încearcă să găsească și surse pentru veniturile locale. La Ilia, cetățenii de vază ai localității, la 9 ianuarie 1849, se adresează administrației districtului Hunedoarei, în numele cvasito-talității locuitorilor. Se arată că în Ilia, cu excepția câtorva case, toți sunt români. Cu toate acestea veniturile de la broduri le încasează numitul Bornemisza Pal lui Iganati. Se propune ca sumele adunate să fie folosite pentru dezvoltarea localității. În fruntea semnatarilor îl găsim pe Ioannes Orbonaș, protopop de Ilia¹⁸.

La 12 ianuarie, Administrația Prefecturii Hunedoara îl împuternicește pe viceprefectul Sabin Piso, din Săcărâmb, să împartă populației grânele din hambarele nobilului Gothard Kunn din Geoagiu, în acord cu inspectorul de la Geoagiu¹⁹. Acesta din urmă fusese comite al Hunedoarei, înlăturat în octombrie 1848 de cetele conduse de prefectul Solomon.

Deosebit de semnificativ este jurământul depus de românii care sunt investiți ca reprezentanți ai autorității publice: *Juramentum. Eu jur pe unul viu Dumnezeu care este tatăl fiului și duhul sfânt în unitatea Sfintei troițe că voi fi credincios înaltului Împărat Franz-Iosif I, voi fi credincios întregii case austriece, voi fi credincios națiunii române, și satului în care sunt ales astăzi de deregătoriu. Slujba care astăzi am primit-o voi purta-o din toate puterile spre binele și înaintarea înalt Împăratului Franz-Iosif, națiunii române și satului meu. Nimica voi lucra ce ar fi spre stricarea sau împiedicarea binelui înalt Împăratului, națiunii române și satului meu, nici pe alții voi suferi a lucra. Pe care îl voi sîmți că lucră împotriva, îndată îl voi da pe mâna deregătorilor mai înalți. În judecați nu mă voi uita la frățietate, prietenie, milă, ură, pismă, fără după cunoștința sufletului voi lucra. Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi deie seama sufletului. Amin*²⁰.

Așa cum reiese din cele prezentate, administrația românească a avut consecințe importante în contextul generos al Revoluției de la 1848—1849 din Transilvania pentru afirmarea voinței naționale a românilor.

¹⁴ *Ibidem*, dos. 22/1949, f. 128—129.

¹⁵ *Ibidem*, f. 126—127.

¹⁶ *Ibidem*, f. 130—131.

¹⁷ *Ibidem*, f. 124—125.

¹⁸ *Ibidem*, f. 2—3.

¹⁹ *Ibidem*, f. 9.

²⁰ *Ibidem*, f. 132.

Chiar dacă ea a durat un timp scurt, a exprimat dorința românilor de a se constitui într-un corp politic și național în Transilvania, afirmând necesitatea desființării servituților feudale, contribuind astfel la modernizarea Transilvaniei.

GHEORGHE FIRCAK
CONSTANȚA ALEXANDRINA FIRCAK

**CONSIDERATIONS CONCERNING THE REVOLUTION
AND ITS OBJECTIVES (1848—1849)
IN THE TRANSYLVANIAN VILLAGE**

(Summary)

The paper starts from the existence in Transylvania the majority of Romanians, as well as co-inhabiting nationalities which both had their own objectives.

The Romanian program different from the Hungarian one was obvious.

Outstanding was pretor Lajos Lánky who addressed himself to the prefecture in Deva on Pune 27th informing his superiors that the Hungarians wished to participate in the National Assembly in Pesta, motivating that they simply wished to respect the Assembly decision in Blaj.

The modern point of view started the authorities, but Petru Dăncișor, commissary in the Hunedoara Prefecture was one of the people who actioned in this direction Ioan Șuluțiu, a good friend of Avram Iancu presented the situation.

On January 12th, the Hunedoara Prefecture Management authorized Sabin Piso viceprefect, from Săcărâmb, to share for population the grain from the Gothard Kunn nobleman's barns from Geoagiu, in agreed with the inspector of Geoagiu. This one, Hunedoara's *comite*, did away with the bands led by the Solomon prefect, on October 1848.

Therefore, as is followed from these who were presented, the Romanian management has had important consequences in the general context of the Transylvanian's, Revolution from 1848—1849 for the Romanian's national will statement. Even of it built in a short time, it has expressed the Romanian desire for constituting in a political national class, statement the necessity of abolishment servitude feudal, contributing thus, at the Transylvanian modernization.